

Emlékkiállítás Madarász Victor halálának 90. évfordulóján – Balassagyarmaton

I. Pályaképvázlat

A gömöri kuruc hagyományokat ápoló nemesi család sarjaként 1830-ban Csetneken született művész sorsát áttekintve kápráztató sikereket és tragikus bukásokat felsorakoztató életpálya rajzolódik ki előttünk.

Pályájának alakulását mértékadóan befolyásolta, hogy 18 évesen csatlakozott a szabadságharchoz, amelyet végigharcolva hadnagy rangot szerzett. A bukás után bujdosni kényszerült. Az 1850-es évek elején jogásznak tanult, de érdeklődése hamarosan a festészet felé fordult. Mivel itthon nem tudott megfelelő szintű tanulmányokat folytatni, 1853-ban beiratkozott a Bécsi Képzőművészeti Akadémiára, ahol két évig a történeti festészet osztályát látogatta.

Bécsben két jelentős, a kuruc korban játszódó történeti kompozíciót festett. E képeivel kezdte meg a művész azt a tematikai sorozatot, amelyekkel – a festészet eszközeit segítségül hívva – az elbukott 1848-as szabadságharc eszméiért való küzdelmet folytatta tovább. Madarász 1856-ban Párizsba utazott, és az ottani akadémiát, a híres *École des Beaux Arts*-t látogatta. Mint visszaemlékezéséből megtudjuk, 1858-ban elnyerte az *École des Beaux Arts* távlattani díját. A rá következő évben pedig **Leon Cogniet** magániskolájának, amelyet szintén látogatott, díját érdemelte ki. Cogniet-en kívül erősen hatott rá **Paul Delaroche** és **Eugène Delacroix** festésze is.

Tizennégy esztendei párizsi tartózkodása alatt festette legjobban sikerült történeti képeit: *Zách Felicián* (1858), *Hunyadi László siratása* (1859), *Zrínyi Ilona a vizsgálóbírái előtt* (1859), *Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben* (1864), *Dobozi* (1868), *Dózsa népe* (1868). Ugyancsak a kor legfontosabb művészeti központjában, Párizsban készültek legjobb portréi: *Zrínyi Miklós* (1858), *Őnarcképe* (1863), *Thierry Amadé* (1864), *Dózsa György* (1867). Ezek a festmények a fiatal művészt Párizsban és itthon egyaránt népszerűvé tették. A párizsi és a hazai kritika is felfigyelt rá. 1859-ben „Kakas Márton” álnév alatt kritikákat író **Jókai Mór** a *Műegylet*ben bemutatott képei láttán „lángész”-nek nevezte az addig ismeretlen festőt a Vasárnapi Újságban.

1861-ben három képpel szerepelt a *Párizsi Szalon* kiállításán, amelyen *Hunyadi László siratása* című képét aranyéremmel tüntették ki. A párizsi művészvilág érdeklődéssel fordult felé, és befogadta az üstökösként feltűnő fiatal tehetséget. Madarász személyes ismeretséget

kötött vezető francia festőkkel és írókkal.

A *Zrínyi és Frangepán a bécsújhelyi börtönben* című képet 1864-ben állította ki a Párizsi Szalonban. A *Dózsa népe* és a *Dobozi* című romantikus hevületű, expresszív képeit két évvel hazatelepülése előtt, 1868-ban festette.

Madarász Victor első felesége a francia *Adeline Grosjean* – aki 1870-ben Pestre költözött vele – hamarosan meghalt. Második felesége, **Zsiska Jolán** nevelte fel az első házasságból született gyermekeit – **ifj. Viktort**, **Andort**, **ifj. Adeline**-t – és két saját gyermekét, **Györgyöt** és **Pált**.

Miután 1900 körül apjától örökölt üzleti vállalkozásai tönkrementek, kénytelen volt családjával felköltözni a Kelenhegyi úti művészházba, ahol számos képet festett.

Késői alkotói korszakában felerősödik műveiben a politikai témaválasztás. Aktuális eseményekre is reagál, példa erre az 1905-ös orosz forradalommal kapcsolatos *Kolajev históriája* című nagyméretű festménye. Családtagjairól és önmagáról festett arcképek mellett előszeretettel nyúlt Rákóczi és a 48-as szabadságharc témáihoz. Folytatta az 1848-as forradalom, Petőfi és Kossuth emlékéit idéző politikai sorozatát. Ezek közül kiemelkedik a *Petőfi halála (Lidérc)* című képe. Leányáról, Madarász Adeline-ről készített aranyhátterű arcképén, vagy **Keglevich** gróf egész alakos kompozícióján kísérletet tett

Madarász Victor: Kuruc és labanc

arra, hogy igazodjon a kor szimbolista ábrázolásmódjához.

A magas kort megélt festő kezéből több mint 60 éves művészpálya végén hullott ki az ecset. A kilencven éve – az I. világháború harmadik évének kezdetén – 87 éves korában elhunyt Madarász Victortól az ország lakossága a *Szép művészeti Múzeumban* (az akkor ott őrzött Hunyadi László siratása festmény közvetlen közelében, a híres képen látható elrendezés szerint felravatalozott koporsónál) vehetett végső búcsút.

II. A kiállított anyag bemutatása

A *Rákospalotai Múzeumba* Madarász Adeline (1871–1962) ajándékozása révén apjától 22 festmény, míg saját munkásságából 31 olaj- és vízfestmény, illetve grafika került. A Rákospalotai Múzeum e képek többségét restauráltatta, bekereteztette, így biztosítva ezek állagmegóvását és kiállíthatóságát. Ajándékozással került a múzeumba néhány darab a művész bútorai közül, továbbá kedvenc kabátja, fényképei, életével foglalkozó korabeli cikkek és katalógusok. A balassagyarmati múzeum első emeleti dísztermében megrendezett emlékkiállításon a művész egykori székei, asztala, karosszéke, gyászszalagjai, fotói, kiállítási katalógusok és kritikák hozzák emberközelbe történeti festészetünk kiemelkedő alakját. A kiállításon ugyancsak látható Madarász Adeline több apjához kötődő alkotása, így közös műtermük részletéről és a csetneki Madarász-házról készült festmények, valamint a művészt halottas ágyán ábrázoló megrázó rajza.

A kiállítás előterében a művész tehetséges lányának alkotásaiból látható egy kamaratárlat. Párizsban készült rajzai, önarcképe, de különösen asztali csendélete alapján fogalmat alkothatunk – **Székely Bertalan** egykori tanítványának – tehetségéről. Székely Bertalan elkészítette Madarász Adeline portróját, amelyet a Rákospalotai Múzeum kölcsönzése révén szintén bemutatunk a kiállításon. A kiállítás főfalán a Petőfi halálát ábrázoló patetikus műve szerepel. A nagyméretű, monumentális hatású festmény bemutatását a *Petőfi Irodalmi Múzeum* kölcsönözése tette lehetővé. A *Magyar Nemzeti Galéria* hat festmény kölcsönzésével tette teljessé a kiállítást. Ebből három a Magyar Nemzeti Galéria állandó kiállításán szereplő festményhez készült előtanulmány. Leghíresebb két képének – a *Hunyadi László*

siratása és a *Zrínyi és Frangepán a bécsiújhegyi börtönben* című képeinek vázlatai jól érzékeltetik a művészi alkotás folyamatát.

Madarász történelmi festészetével nem a diadalmas múlt krónikása, hanem a felrázóan heroikus, elbukásra ítélt küzdelem és igazságtalanságok felidézésével mutat irányt az aktív hazafiságra.

Madarász Victor, hasonlóan **Jan Matejkó**hoz, a nagy lengyel történelmi festőhöz, tudatosan dolgozta fel képein nemzete történelmének azon eseményeit, amelyek hazafias tettek, patriotizmusra, az ország szabadságának kivívására mozgósítottak. Madarász jelentősége abban áll, hogy zseniálisan újszerű, egyéni hangvételű történelmi kompozícióival nemcsak magyar kortársai számára tudott a hazaszeretetről, az igazságosságról tudati tartalmakat közölni, hanem azok általános emberi értékrendjüknél fogva visszhangra találtak Párizsban is, és érvényben vannak jelenünkben is.

Matits Ferenc

Madarász Victor